

Вінницька
міська рада

RAZOM WE **STAND**

KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

Зелені робочі місця у Вінницькій міській територіальній громаді

Аналітичний документ

Вінниця, 2024

Зелені робочі місця у Вінницькій міській територіальній громаді. Ав.колектив: Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З., Романко С. – Аналітичний документ. – Червень 2024. 48 с.

Авторські права на цей аналітичний документ належать ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Будь-яке використання, окрім загальноприйнятих наукових норм цитування, інформації, що відображає зміст цього аналітичного документу, без письмової згоди забороняється. Цитувати як: «Зелені робочі місця у Вінницькій міській територіальній громаді. Аналітичний документ. – Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2024).»

Аналітичний документ підготовлено в рамках реалізації дослідницького проєкту «Зелені робочі місця у Вінниці. Стан і перспективи.», за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні коштом Федерального бюджету Федеративної Республіки Німеччина.

Інформація та думки, висловлені в цьому документі, є думками авторів та не обов'язково відображають позицію Фонду Конрада Аденауера.

Координація проєкту: Катерина Білоцерковець, Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ).

© 2024 Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні Україна, 01024 Київ, вул. Академіка Богомольця 5, офіс. 1 www.kas.de/web/ukraine Office.Kiev@kas.de

© Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2024

Перелік скорочень

ВЕД – види економічної діяльності

ЄДЕБО – Єдина державна електронна база з питань освіти

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗП(ПТ)О – заклад професійної (професійно-технічної) освіти

ЗРМ – зелені робочі місця

КІРМ - Концепція інтегрованого розвитку Вінницької МТГ 2030

КП – Класифікатор професій України

МОП – Міжнародна організація праці

МТГ – міська територіальна громада

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

Перелік таблиць

Таблиця 1. Зелені робочі місця у Вінницькій МТГ, за видами економічної діяльності.....	26
Таблиця 2. Основні ВЕД у групі ринкових послуг за кількістю зелених робочих місць.....	27
Таблиця 3. Зелені робочі місця в окремих видах діяльності у сфері переробної промисловості.....	27
Таблиця 4. Зелені робочі місця у групі професій «Професіонали».....	29
Таблиця 5. Зелені робочі місця у групі професій «Фахівці».....	29
Таблиця 6. Зелені робочі місця у групі професій «Кваліфіковані робітники з інструментом».....	29
Таблиця 7. Найбільш популярні професії для зелених робочих місць.....	30
Таблиця 8. Кількість випускників ЗВО за галузями знань (2023).....	31
Таблиця 9. Здобувачі професійно-технічної освіти у розрізі професій (2024).....	32
Таблиця 10. Зелені робочі місця в окремих європейських містах.....	39
Таблиця 11. Приклади підвищення кваліфікації за новими професіями.....	40

Зміст

Перелік скорочень	4
Перелік таблиць	5
Вступ	8
Що таке зелені робочі місця і чому це важливо для громади?	8
Про це дослідження	9
Методологія дослідження	10
Оцінка кількості зелених робочих місць	11
Анкетування комунальних підприємств	11
Система освіти	12
I. Соціально-економічний розвиток Вінницької МТГ	13
1.1 Загальна характеристика	14
1.2 Плани розвитку Вінницької МТГ	20
II. Зелені робочі місця у Вінницькій МТГ	24
2.1 Оцінка поточного стану (за видами економічної діяльності)	25
2.2 Оцінка поточного стану (за професійним складом)	28
2.3 Освіта для зелених робочих місць	31
2.4 Особливості комунального сектору	33
III. Європейський досвід	35
3.1 Успішні практики європейських міст	36
3.2 Розвиток кар'єри в сфері сталого розвитку	39
3.3 «Зелені» навички	40
IV. Висновки та рекомендації	41

Вступ

Що таке зелені робочі місця і чому це важливо для громади?

Перехід до сталого розвитку та зелена кліматична трансформація зумовили появу концепції «зелених робочих місць».

Як зазначає Міжнародна організація праці (МОП), «зелені робочі місця» – це новий тип робочих місць, які відіграють життєво важливу роль в «озелененні» підприємств та економік, а їх визначення та вимірювання є важливими для розуміння взаємозв'язку між екологічною сталістю та ринками праці. Серед наслідків такого взаємозв'язку виокремлюють: створення нових видів робочих місць, втрата частини існуючих («старих») робочих місць, зміна та набуття необхідних нових навичок для багатьох робочих місць в економіці, що потребуватиме підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників¹.

Зелені робочі місця можна розуміти з двох перспектив:

- робочі місця, що створені у зелених секторах економіки (наприклад, на підприємствах відновлюваної енергетики чи з переробки відходів), або
- робочі місця, де працівник виконує певні завдання, які сприяють охороні довкілля чи клімату незалежно від основної діяльності підприємства (наприклад, інженер з охорони атмосферного повітря на вугільній ТЕС).

У першому підході головну роль відіграє те, які товари (чи послуги) виробляє (надає) підприємство. В Європейському Союзі це називають екологічними товарами та послугами. Відповідно, усі робочі місця, які необхідні для їх виробництва, вважаються зеленими (включно з такими професіями, як бухгалтер чи юрист). Водночас, на практиці переважна більшість підприємств виробляє як екологічну, так і іншу продукцію. Це створює значні труднощі у визначенні, які робочі місця слід вважати зеленими на таких підприємствах.

У другому підході важливо, яку професію (посаду) обіймає конкретний працівник, які посадові обов'язки така посада включає. Відповідно, такий підхід близький до поняття зелених професій. За таким підходом (який поширений у США, наприклад) важливо те, що робить працівник, а не сфера діяльності самого підприємства. Відповідно, не всі робочі місця на заводі з переробки відходів вважатимуться зеленими. Натомість, в тій частині, де працівники «брудного» підприємства займаються екологічними питаннями, їх робочі місця є зеленими (часто – частково).

Окрім того, за визначенням Міжнародної організації праці «гідна праця» є невід'ємним компонентом поняття зелених робочих місць.

Чому це важливо для територіальної громади?

Реалізація місцевих планів розвитку Вінницької громади, таких як Зелений курс міста, неодмінно спиратиметься на кваліфіковану робочу силу. Як наслідок, місцевий ринок праці змінюватиметься. У свою чергу «озеленення» місцевого ринку праці впливає на людей, громаду та підприємства². Зелений перехід сприятиме виникненню нових (зелених) робочих місць, втраті деяких старих, та головне вимагатиме нових знань та навичок від працівників. Нові знання та навички мають відповідати вимогам зелених робочих місць, які неодмінно виникатимуть в процесі реалізації планів зеленого розвитку громади.

¹ Зелені робочі місця і повенна відбудова України. Аналітична записка. Ав.кол.: Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З., Пташник І., Романко С. "Razom We Stand" & "Суспільство і довкілля" (2023).

² OECD (2023), Job Creation and Local Economic Development 2023: Bridging the Great Green Divide, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/21db61c1-en>.

Демографічна криза, що виникла внаслідок російської агресії, посилить конкуренцію між громадами та підприємствами на ринку праці в області та країні загалом. Громади, які матимуть чітку стратегію створення та підтримки зелених робочих місць, сприятимуть поверненню людей та запобігатимуть міграції. Такі громади з одного боку пропонуватимуть сучасні, гідні та конкурентні робочі місця, а з іншого – забезпечать підприємствам доступ до працівників, які мають відповідні кваліфікації.

Створення зелених робочих місць – це не самоціль. Це необхідна умова і наслідок зеленої трансформації країни та громади. Належне розуміння поточного та майбутнього ринку праці в громаді є важливою умовою стратегічного планування та управління у цій сфері. Лише громада, яка розуміє та знає свій ринок зелених робочих місць, має можливість стати лідером місцевого розвитку, залучати інвестиції та сприяти розвитку перспективних галузей у відповідності до власного бачення майбутнього.

Про це дослідження

Дослідження підготовлено командою Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля» (Андрій Андрусевич, Наталія Андрусевич, Зоряна Козак), ГО «Razom we Stand» в рамках реалізації дослідницького проєкту «Зелені робочі місця у Вінниці. Стан і перспективи.», що фінансується представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні.

Команда проєкту висловлює подяку міській раді Вінниці за надані коментарі та пропозиції, а також Сергію Притоманову (Інститут професійних кваліфікацій) за допомогу зі збором даних та їх обробкою.

Методологія дослідження

Оцінка кількості зелених робочих місць

Оцінка кількості зелених робочих місць була здійснена з використанням авторської методології. В основі методології – база даних O*NET³, яка містить сотні стандартизованих дескрипторів для майже 1000 професій, що охоплюють всю економіку США. Методологія O*NET була адаптована до професій, класифікованих за стандартом МОП, експертами ОЕСР та відображена у робочому документі ОЕСР “The green side of productivity: An international classification of green and brown occupations”.⁴ Для цілей цього дослідження були використані результати їх роботи з крос-перенесення коефіцієнтів «зеленості» робочих місць (професій) з 8-рівневої класифікації SOC до 4-рівневої (найбільш детальний рівень) класифікації ISCO-08. Отримано коефіцієнти «зеленості» для кожної з професій, які включають хоча б одну «зелену» роботу (завдання), за Класифікатором професій України. Напрацьована методологія містить коефіцієнти ступеня «зеленості» кожної професії, яка включає хоча б одну зелену роботу (обов'язки, завдання).

У результаті, було отримано таблицю з переліком «зелених» професій за Класифікатором професій (КП) України⁵ та коефіцієнтами їх «зеленості». Для цілей оцінки було використано два коефіцієнти, найбільш релевантні до предмету дослідження: кількість зелених робочих місць за ваговою часткою у 8-розрядній системі класифікації професій (share_green_8d за методологією ОЕСР) та інтенсивність зелених робочих

місць, або ступінь їх «зеленості» (greenness за методологією ОЕСР). Повний перелік містить 93 «зелені» професії. У свою чергу, застосування цих двох коефіцієнтів дозволило обрахувати два показники:

- (1) кількість та частку зелених робочих місць;
- (2) інтенсивність таких зелених робочих місць (в обох випадках у розрізі видів економічної діяльності, професій та статі).

Усі розрахунки здійснено з використанням знеособлених даних, наданих Пенсійним фондом України, щодо усіх працюючих в населених пунктах Вінницької міської територіальної громади станом на 01.01.2024 року:

- м. Вінниця – адміністративний центр міської громади,
- селище Десна,
- 7 сільських населених пунктів у складі 3 старостинських округів, а саме:
 - Вінницько-Хутірського старостинського округу з центром в с. Великі Крушлинці, с. Вінницькі Хутори, який об'єднує території сіл Вінницькі Хутори, Писарівка та Щітки;
 - Стадницького старостинського округу з центром в с. Стадниця, який об'єднує території сіл Стадниця, Великі Крушлинці, Малі Крушлинці та Гавришівка;
 - Деснянського старостинського округу з центром в селище Десна.

Анкетування комунальних підприємств

Окремим предметом дослідження була думка комунальних підприємств щодо поточного стану та перспектив їхньої діяльності, як і оцінка кадрових та освітніх потреб підприємств та їхніх перспектив.

Протягом березня-квітня 2024 року за допомогою анкетування проведено опитування підприємств комунальної форми власності Вінницької МТГ. Опитування проведено з метою дослідження поточного стану робочих місць (серед іншого

³ https://www.onetcenter.org/dictionary/22.0/excel/green_occupations.html

⁴ Scholl, N., S. Turban and P. Gal (2023), «The green side of productivity: An international classification of green and brown occupations», OECD Productivity Working Papers, No. 33, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a363530f-en>.

⁵ <https://www.me.gov.ua/Profession/List?lang=uk-UA&id=d4162ef8-2771-4ac5-99ef-1d4b6f5336af&tag=KlasifikatorProfesii-Poshuk>

у таких секторах, як ВДЕ, енергетика та енерго-ефективність, електротранспорт, поводження з відходами, водопостачання та водовідведення, переробка, охорона довкілля та екологічне управління, зелений туризм та ін.) та перспективи розвитку зелених робочих місць.

Участь в опитуванні взяло 40 із 53 комунальних підприємств. Учасники провадять такі види економічної діяльності, як:

- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (D). Зокрема, постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря);
- водопостачання; каналізація, поводження з відходами (E). Зокрема, збирання безпечних відходів;
- оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (G). Зокрема, роздрібна торгівля фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах;
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (H). Зокрема, пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення; допоміжне обслуговування наземного транспорту; допоміжне обслуговування авіаційного транспорту; інша допоміжна діяльність у сфері транспорту;
- тимчасове розміщення й організація харчування (I). Зокрема, постачання інших готових страв;
- інформація та телекомунікації (J). Зокрема, виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм; демонстрація кінофільмів; діяльність у сфері радіомовлення;
- фінансова та страхова діяльність (K). Зокрема, інші види грошового посередництва;
- операції з нерухомим майном (L). Зокрема, надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна;
- професійна, наукова та технічна діяльність (M). Зокрема, діяльність у сфері архітектури; діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах; дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук;
- діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (N). Зокрема, надання інших послуг бронювання та пов'язана з цим діяльність; комплексне обслуговування об'єктів;
- державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (O). Зокрема, державне управління загального характеру; регулювання у сферах охорони здоров'я, освіти, культури та інших соціальних сферах, крім обов'язкового соціального страхування;
- освіта (P). Зокрема, освіта у сфері культури;
- охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (Q). Зокрема, діяльність лікарняних закладів; загальна медична практика;
- мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (R). Зокрема, діяльність із підтримання театральних і концертних заходів; функціонування бібліотек і архівів; функціонування музеїв; інша діяльність у сфері спорту; функціонування атракціонів і тематичних парків;
- надання інших видів послуг (S). Зокрема, організування поховань і надання суміжних послуг.

Система освіти

Аналіз здійснений з використанням даних щодо всіх закладів освіти, розмічених у Вінницькій МТГ, за відкритими даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО)⁶.

⁶ <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/>

Розділ I.
**Соціально-
економічний
розвиток
Вінницької МТГ**

Вінницька міська територіальна громада об'єднує громади обласного центру та кількох прилеглих до неї громад. У громаді представлено широкий спектр економічної діяльності, переважна більшість якої зосереджена у м.Вінниця.

Вінницька МТГ провадить системну роботу над плануванням розвитку громади. Це перша і єдина громада в Україні, де проголошено місцевий Зелений курс Вінниці. Стратегічний розвиток громади керується цілями досягнення зеленого переходу та кліматичної нейтральності.

Загальна характеристика

Вінницька МТГ⁷ складається з міста Вінниці (адміністративного центру МТГ), селище Десна та 7 сільських населених пунктів у складі 3 старостинських округів (Вінницько-Хутірського, Стадницького та Деснянського).

Вінницька МТГ займає площу 255,45 км², з якої 1 884,9 га – ліси, 10 944,7 га – сільгоспугіддя (зокрема, рілля – 9 243,2 га, багаторічні насадження – 571,5 га, сіножаті – 334,8 га, пасовища – 639,3 га, перелоги – 0,4 га, землі під сільськогосподарськими та іншими господарськими будівлями і дворами – 155,5 га).

Загальна кількість населення, місце проживання якого зареєстровано на території Вінницької МТГ, станом на 01.01.2024 – 356,7 тис. осіб, серед якого: 338,5 тис. осіб – міське населення (м. Вінниця та селище Десна) та 18,2 тис. осіб – сільське населення.

Вікова структура населення: люди працездатного віку – 209,3 тис. осіб (58,7%), люди пенсійного віку (60+) – 87,2 тис. осіб (24,4%), діти та молодь до 18 років – 60,2 тис. осіб (16,9%). Статеву структуру населення: жінки – 195,7 тис. осіб (54,9%), чоловіки – 161,1 тис. осіб (45,1%). Кількість ВПО, що перемістились до Вінницької міської територіальної громади з територій активних

бойових дій, з початку повномасштабної агресії РФ, а також, починаючи з 2014 року, станом на 01.01.2024 року склала 46 120 осіб.

Загальна кількість суб'єктів господарювання⁸ становить станом на 01.01.2024 – 52 802 суб'єктів: фізичні особи-підприємці – 31 703, юридичні особи – 21 099.

У 2023 році спостерігалася позитивна динаміка приросту кількості суб'єктів господарювання, що ведуть діяльність на території Вінницької МТГ. Так, кількість юридичних осіб збільшилась на 3,2%, а кількість ФОП – на 7,4%. Тенденція до збільшення кількості зареєстрованих суб'єктів зберігається останні 4 роки: порівняно з 2020 роком кількість юридичних осіб збільшилась на 12,1%, а фізичних осіб — підприємців — на 18,1%.

З початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році Вінницька міська територіальна громада прийняла 358 релокованих суб'єктів господарювання, якими створено 1746 нових робочих місць. Релоковані підприємства представлені суб'єктами господарювання з різних галузей, включно з торгівлею, ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів, переробною та легкою промисловістю тощо.

⁷ Інформація станом на 01.10.2023 року, взята із Програми економічного і соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади на 2024 рік, затвердженої Рішенням Вінницької міської ради від 22.12.2023 №2008 лінк

⁸ Суб'єкти господарювання, які перебувають на податковому обліку за основним місцем реєстрації у Вінницькій ДПІ ГУ ДПС у Вінницькій області (м. Вінниця).

Вінницька міська територіальна громада

10 944,7 га – сільгоспугіддя
1 884,9 га – ліси

- 9 243,2 га рілля
- 639,3 га пасовища
- 571,5 га багаторічні насадження
- 334,8 га сіножаті
- 155,5 га землі під сільськогосподарськими та іншими господарськими будівлями і дворами
- 0,4 га перелоги

Населення

356,7
тис. осіб*

міське населення

сільське населення

58,7%

люди працездатного віку

54,9%
жінки

24,4%

люди пенсійного віку (60+)

45,1%
чоловіки

16,9%

діти та молодь до 18 років

Як війна вплинула на Вінницьку МТГ

46 120
осіб ВПО*

358
релокованих підприємств

1 746
нових робочих місць

Суб'єкти господарювання

52 802
суб'єктів*

фізичні особи-підприємці

юридичні особи

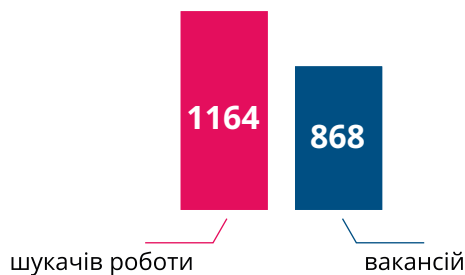
* станом на 01.01.2024

Ринок праці

Станом на 1 квітня 2024 року у Вінницькій філії Державної служби зайнятості зареєстровано 1664 шукачів роботи, натомість загальна доступна кількість вакансій – 868 (з них у Вінницькій МТГ – 607). За видами економічної діяльності більшість вакансій в області є на підприємствах переробної промисловості (21,4%), в оптовій та роздрібній торгівлі (17,5%), у сільському господарстві (15,0%), в охороні здоров'я (9,1%), в освіті (7,4%), на транспорті (7,2%).⁹ В цілому, в області серед безробітних жінки значно переважають чоловіків: 4324 безробітних жінок проти 966 чоловіків.

Серед опитаних підприємств Вінницької МТГ близько половини відчуває брак працівників. У підприємств є потреба у фахівцях, які мають розуміння та знання стосовно сучасних практик міського озеленення, поводження з деревами, застосування природоорієнтованих рішень, кваліфікованих працівників зеленого господарства, інженерів, педагогічних працівників з фахових музичних дисциплін, слюсарів, водіїв (трамвая, тролейбуса, автобуса), електромеханіків, інженерів-електриків, станочників, вантажників.

Ринок праці Вінничини

- **21,4%** на підприємствах переробної промисловості
- **17,5%** в оптовій та роздрібній торгівлі
- **15,0%** у сільському господарстві
- **9,1%** в охороні здоров'я
- **7,4%** в освіті
- **7,2%** на транспорті

Промисловий сектор

Промисловий сектор Вінницької МТГ представляє понад 300 великих та середніх підприємств основного кола. Діяльність промислових підприємств зосереджена в переробній промисловості – 76,7% підприємств, 43,3% з яких здійснюють виробництво та обіг харчових продуктів.

Найбільшими промисловими підприємствами громади є підприємства з оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини, підприємства машинобудування та харчової галузі¹⁰, легкої промисловості, хімічної та

фармацевтичної промисловості, енергетики та інжинірингу у сфері енергетики, упаковки. Зростає кількість ІТ компаній (за кількістю ІТ-спеціалістів Вінниця посідає 6-те місце серед усіх міст України). За останні декілька років почали працювати приватні та громадські простори, потреба в яких дедалі більше зростає: Креативний простір Артинов, iHub Вінниця, КЗ «Вінницький обласний молодіжний центр «Квадрат», Cherdak, Стартап Школа ВНТУ Sikorsky Challenge.

Промисловий сектор Вінницької МТГ

понад
300
підприємств

- оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини
- машинобудування та харчова галузь
- легка промисловість
- хімічна та фармацевтична промисловості
- енергетика та інжиніринг у сфері енергетики
- упаковка

⁹ За даними ДСЗ.

¹⁰ Обсяг реалізованої продукції галузі у 2023 році склав 16,4 млрд грн, що становить 43,3 % від усієї реалізованої продукції.

Торгівля

Сфера внутрішньої торгівлі, ресторанного господарства та послуг відіграє значну роль у формуванні загального економічного потенціалу громади. У 2023 році функціонувало 2 581 підприємство, основним видом економічної діяльності яких є роздрібна торгівля (без урахування роздрібного товарообороту фізичних осіб - підприємців).

Аграрний сектор

Аграрний сектор Вінницької МТГ представлений агропідприємствами, фермерськими та особистими селянськими господарствами, які займаються вирощуванням зернових, технічних та олійних культур, овочівництвом, садівництвом, скотарством, свинарством, вівчарством, птахівництвом, рибництвом та бджолярством. Рослинництво посідає перше місце, тваринництво – на другому. В аграрному секторі задіяні 13 сільськогосподарських

товариств, 22 фермерських господарства та майже 9,5 тис. особистих селянських господарств. Спеціалізація місцевих аграріїв – вирощування зернових і технічних культур (пшениця, ячмінь, соя, соняшник, кукурудза, ріпак), картоплі, овочевих культур та плодово-ягідних культур. У 2023 році сільськогосподарську продукцію місцеві аграрії реалізовували переважно на внутрішньому ринку.

Аграрний сектор Вінницької МТГ

1 місце

Рослинництво

2 місце

Тваринництво

13 сільськогосподарських товариств

22 фермерських господарства

9,5 тис. особистих селянських господарств

Транспорт

Основний перевізник пасажирів Вінниці – комунальне підприємство «Вінницька транспортна компанія». Підприємство забезпечує роботу:

- 6 трамвайних маршрутів (які обслуговують 64 трамваї),
- 21 тролейбусного маршруту (які обслуговують 115 тролейбусів, з яких 17 тролейбусів «VinLine» з автономним ходом),
- 20 автобусних маршрутів загального користування в звичайному режимі руху (які обслуговують 61 низькопідлоговий автобус).

38,5 млн пасажирів перевезено всіма видами пасажирського транспорту КП «Вінницька транспортна компанія»¹¹ (що на 18,2% більше, ніж у 2022 році). 80% від загального обсягу перевезень забезпечив електротранспорт. Його послугами скористалися 30,8 млн пасажирів (на 17,7% більше, ніж у 2022 році). Кількість пасажирів перевезених автотранспортом склала 7,7 млн пасажирів.

Громадський транспорт Вінниці у 2023 році

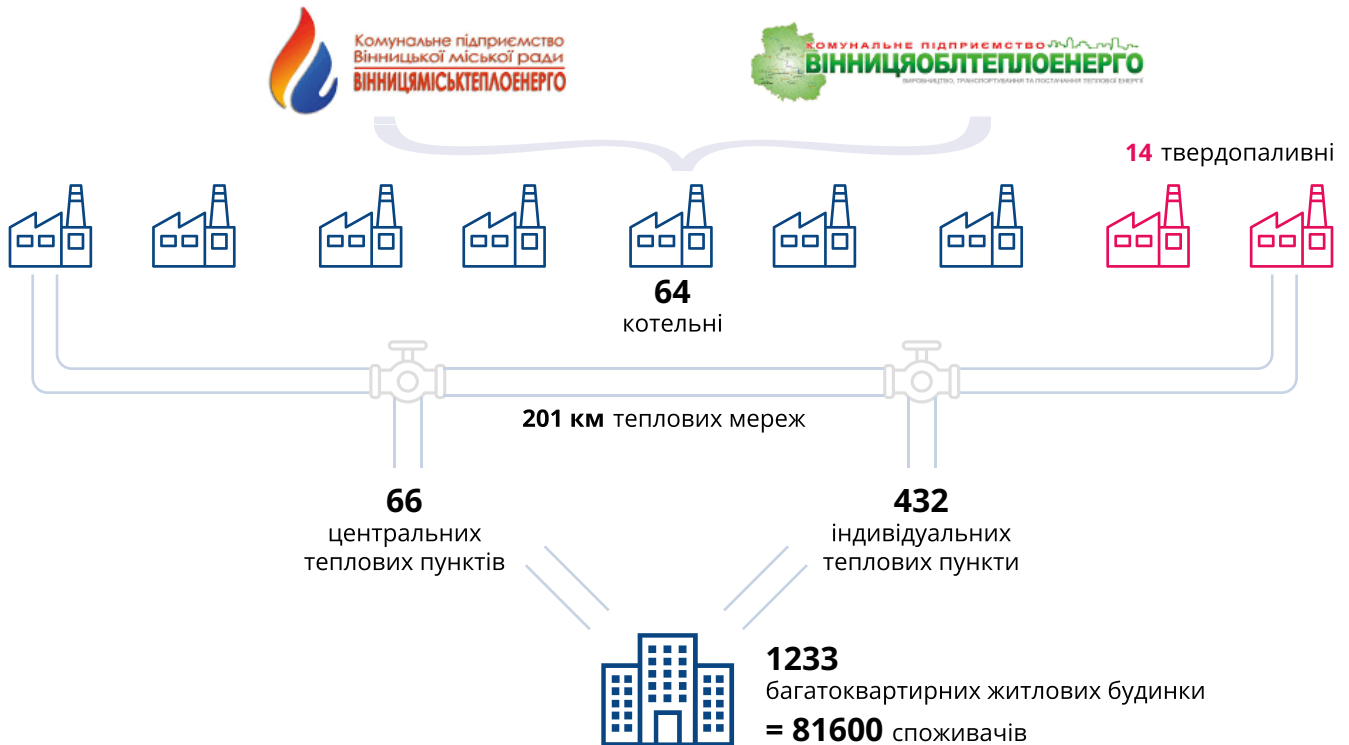
¹¹ Дані за 9 місяців 2023 року, без урахування приватних перевізників.

Теплопостачання та водовідведення

Послуги з постачання теплової енергії для потреб споживачів та централізованого теплопостачання у Вінницькій МТГ надають КП ВМР «Вінницяміськтеплоенерго», КП «Вінницяоблтеплоенерго». На їх балансі 64 котельні (14 твердопаливних), 201 км теплових мереж у двотрубному обчисленні, 66 центральних теплових пунктів та 432

індивідуальних теплових пункти. До мереж централізованого теплопостачання під'єднані 1 233 багатоквартирних житлових будинки, 81 600 споживачів отримують послуги з теплопостачання, а близько половини з них – послуги з централізованого гарячого водопостачання.

Теплопостачання Вінниці

Житлове господарство

Житлове господарство в місті Вінниці налічує 2 108 багатоквартирних житлових будинків, з яких 1 283 будинки обладнані централізованим опаленням, 1 708 будинків – централізованим водопостачанням і водовідведенням. У 2023 році заходи з енергозбереження були проведені в 418 багатоквартирних житлових будинках,

зокрема в 42 будинках відремонтовано системи електрозабезпечення, в 368 будинках проведено заміну віконних/дверних блоків у місцях загального користування, в 8 будинках виконано ремонт міжпанельних стиків. Проведено капітальний ремонт 5 контейнерних майданчиків.

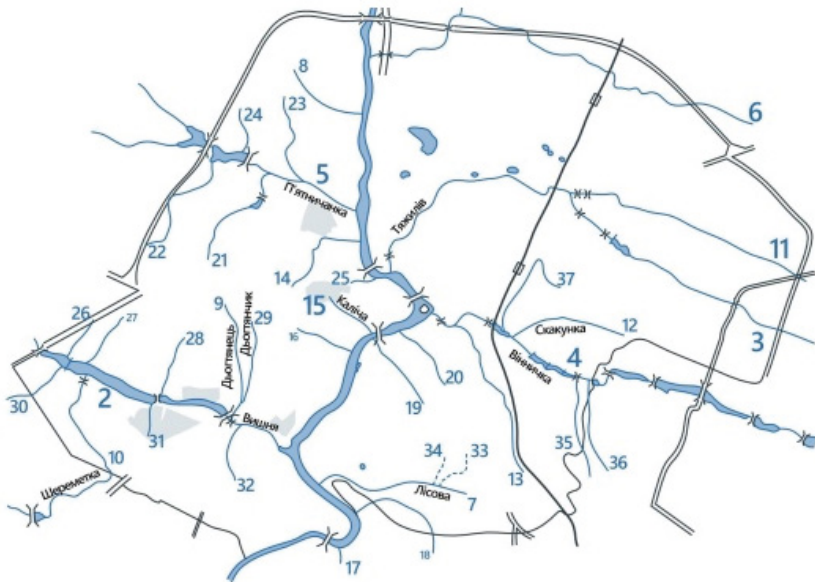
Житлове господарство Вінниці

Природні ресурси

Гідрологічна мережа міста Вінниці представлена р. Південний Буг та трьома малими річками – Тяжилівка, Вишня, Вінничка. Мережа річок та струмків міста досить густа (1,05 км/км²). На 1 км² площі припадає 0,77 км річок. Головна річка Вінниці – Південний Буг. Річка має загальну протяжність 806 км, у межах міста – 14 км.

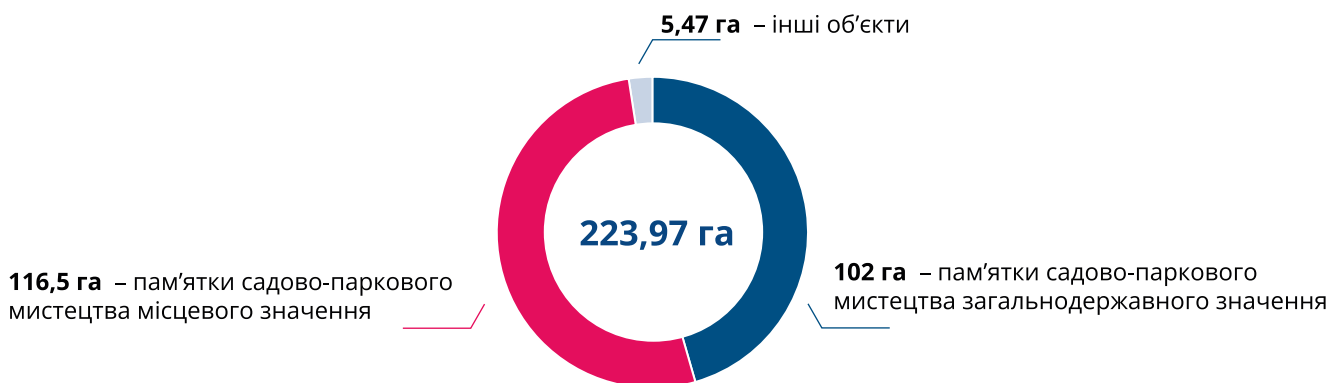
Гідрологічна мережа Вінниці

- 1 - Південний Буг
- 2 - Вишня
- 3 - Тяжилів
- 4 - Вінничка
- 5 - П'ятничанка
- 7 - Лісова
- 9 - Дьогтянець
- 10 - Шереметка
- 12 - Скакунка
- 15 - Каліча
- 29 - Дьогтяничк
- 6, 8, 11, 13, 14, 16-28, 30-37 - безіменні

Природно-заповідний фонд м. Вінниці включає 13 об'єктів 4 категорій, що мають площу 223,97 га, яка складає 1,9% від її загальної площі. Найбільшу заповідну площу на території м. Вінниці займають парки пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення (2 об'єкти), що становить 102 га і місцевого значення (7 об'єктів), що становить 116,5 га¹².

Природно-заповідний фонд Вінниці

Рекреаційна зона представлена умовно-природними ландшафтами, які збереглися у межах міста і його околиць, а також штучними зеленими насадженнями (парками, скверами та ін.), яка позитивно впливає на стан навколишнього природного середовища і є показником екологічного благополуччя. В зелену зону міста входять Центральний парк культури

і відпочинку ім. Горького, П'ятничанський парк, парк ім. академіка Ющенка, музеї – садиби М.І. Пирогова та М.М. Коцюбинського, ботанічний сад «Поділля», насадження яких мають високу декоративність та багатий дендрологічний склад: серед них є декілька 300-х річних дубів (червоний і каштанolistий), оксамит амурський, сосна веймутова, берека, кальпа.

¹² <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/22589.pdf>

Плани розвитку Вінницької МТГ

У січні 2022 року проголошено Декларацію про Зелений курс Вінниці,¹³ яка визначає стратегічний напрямок розвитку громади, основу для розробки і впровадження усіх політик, розвитку інфраструктури та залучення інвестицій. Громада ставить перед собою амбітні плани щодо кліматичної нейтральності міста, декарбонізації економіки, сільського господарства, транспорту, енергетичної системи, переходу на відновлювані джерела енергії, збереження біорізноманіття та забезпечення належної екологічної якості життя мешканців тощо. На її реалізацію прийнята Дорожня карта заходів, що постійно актуалізується.¹⁴

Бачення розвитку Вінницької МТГ до 2030 року окреслені у Стратегії розвитку Вінницької міської територіальній громаді до 2030 року – Стратегія 3.0¹⁵ (далі – Стратегія 3.0) та Концепції інтегрованого розвитку Вінницької МТГ 2030 (далі – КІРМ)¹⁶. Не зважаючи на те, що обидві прийняті ще до війни, розв'язаної рф, вони і надалі залишаються ключовими документами, що визначають середньострокові вектори розвитку громади, які актуалізуються секторальними та галузевими актами планування. Стратегія 3.0 встановила шість стратегічних пріоритетів, які визначають сектори економіки, які розвиватимуться, або напрями діяльності, які в кінцевому результаті впливатимуть на розвиток того чи іншого сектору економіки. Зокрема стратегічними пріоритетами є:

1. *Цифровізація муніципального простору*, що передбачає цифрову трансформацію муніципального управління, розвиток цифрових сервісів та послуги громадянам, цифрову участь та поінформованість.
2. *Інтегрована громада*: якісні та доступні муніципальні послуги для всіх, серед цілей якого є розвиток якісної та інклюзивної освіти, посилення зв'язку системи освіти з потребами бізнесу. Фактично ця ціль є наскрізною, оскільки розвиток будь-якого сектору економіки Стратегія 3.0 нерозривно

Декларацію про Зелений курс Вінниці проголосили у січні 2022 року

Фото: Вінницька міська рада

- пов'язує з необхідністю забезпечення сектору кваліфікованими кадрами, постійного підвищення їх кваліфікації.
3. *Муніципальні інвестиції*, що передбачає інвестування в заклади муніципальної інфраструктури, розвиток об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу та туризму, забезпечення доступу до якісної питної води, централізований збір та очищення стоків, вдосконалення системи поводження з побутовими та промисловими відходами, зокрема небезпечними, енергозаощадження та відновлювана енергетика, сталу міську мобільність і доступні транспортні послуги.
 4. *Зелена економіка та смартспеціалізація*, що передбачає розвиток сталого і соціально відповідального бізнесу, економічне зростання через інновації (зокрема формування смартспеціалізації агротехнічного бізнесу) та перехід до зеленої економіки.
 5. *Доступне, безпечне та екологічно чисте середовище*, цілями якого є розбудова зеленого міста (серед іншого розширення наявної мережі природно-заповідного фонду, її охорона та використання в туристичних,

¹³ Рішення Вінницької міської ради від 28.01.2022 № 858.

¹⁴ Дорожня карта заходів Вінницької міської територіальній громаді для реалізації Зеленого курсу Вінниці до 2030 року. Рішення Вінницької міської ради від 29.03.2024 № 2214.

¹⁵ Рішення Вінницької міської ради від 26.02.2021 № 194.

¹⁶ КІРМ 2023.

рекреаційних цілях), поліпшення екологічного стану Південного Бугу, малих річок та інших водойм, раціональне використання земельних ресурсів тощо.

- б. *Пульсуюче місто*, цілями якого також є розвиток сталого туризму.

KIPM пропонує комплексний підхід до розвитку Вінниці, її економічного потенціалу. До прикладу, ураховуючи потенціал індустріальних парків, тенденції формування структури промислового сектору міста, перспективи подальшого розвитку мають такі галузі, як: машинобудування, харчова, деревообробна та текстильна промисловість.

Розвиток технічної інфраструктури та енергоефективності передбачає модернізацію системи теплозабезпечення міста (реконструкцію тепломереж, реконструкцію та будівництво котельень, ТЕЦ, встановлення теплових насосів, впровадження автоматизованої системи контролю за споживанням енергоресурсів міста), електропостачання (розвиток спеціалізованого комунального підприємства з питань електрозабезпечення, модернізацію та заміну зношеного та морально застарілого обладнання), впровадження заходів з енергоефективності та енергозбереження, що передбачає зменшення споживання енергоресурсів (зокрема, термомодернізацію закладів соціальної сфери, будівництво будинків з нульовим енергоспоживанням), використання альтернативних джерел енергії (зокрема, будівництво сонячних та вітрових електростанцій, встановлення сонячних панелей на закладах бюджетної сфери).

Вінницька МТГ актуалізувала низку спеціальних актів планування з урахуванням викликів війни. На сесії Вінницької міської ради прийнято рішення від 26.04.2024 № 2244 "Про затвердження Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки" з метою реалізації заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для ведення бізнесу, підвищення ролі та внеску малого і середнього підприємництва в економічний і соціальний розвиток Вінницької міської територіальної громади, враховуючи принципи та підходи європейського досвіду формування та реалізації програм підтримки малого і

середнього підприємництва в громаді.¹⁷ У документі серед іншого визначені напрями реформування та розвитку економіки незалежно від організаційно-правової форми та форми власності суб'єктів підприємництва на основі Дерева цілей, пріоритетів і завдань економічного розвитку Вінницької МТГ. Базовими пріоритетами визначені:

- модернізація і розвиток економіки (харчової, деревообробної, текстильної, машинобудівної галузей),
- розвиток нових галузей (ІТ-сектора, креативної економіки, зеленої енергетики),
- розвиток МСП (Дорожня карта заходів для реалізації Зеленого курсу Вінниці одним із заходів визначила сприяння переорієнтації МСП на виробництво екологічних товарів та надання екологічних послуг, а також перехід на сталі практики ведення бізнесу).

Пріоритетними завданнями є розвиток:

- конкурентоспроможного туристичного продукту та туристичної інфраструктури,
- землеробства та глибокої переробки аграрної продукції, органічного виробництва, інфраструктури аграрного ринку, інвестицій та нових робочих місць, організаційної підтримки суб'єктів господарювання в аграрному секторі,
- покращення стану водних ресурсів, вдосконалення системи поводження з відходами, охорона і раціональне використання зелених насаджень, збереження природно-заповідного фонду, покращення якості атмосферного повітря.

Розвиток економіки Вінницької МТГ базується на принципі, який закладений у всіх стратегічних актах планування та має наскрізний характер, – формування галузевих кластерів. Як зазначено у документах, кластеризація місцевої економіки дасть змогу сконцентрувати ресурси громади на перспективних напрямках, які мають найкращий потенціал для зростання. До прикладу:

- сільське господарство сприяє розвитку харчової промисловості;
- деревообробка сприяє розширенню виробництва меблів;
- виробництво будівельних матеріалів є

¹⁷ <https://www.vmr.gov.ua/pidtrymka-biznesu>.

- сировинною базою для будівництва;
- IT-сектор може допомогти з автоматизацією і цифровізацією всіх галузей і секторів;
- сфера гостинності створює умови для приваблення бізнесу і кадрів, розвитку туристичного бізнесу, одночасно вона також зростає в міру активізації внутрішнього попиту на послуги гостинності.

У планах на 2024-2026 роки закладено створення

кластеру легкої промисловості, туризму та сфери гостинності, IT-кластеру.

План створення кластерів у Вінниці на 2024-2026 роки

Легка промисловість

Протягом 2022-2024 років (у часі війни) актуалізовані напрями розвитку Вінницької МТГ у низці секторальних актів планування, зокрема прийнятих щодо розвитку:

- аграрного сектору.¹⁸ Інноваційний потенціал Вінницької МТГ передбачається формувати як смартспеціалізацію передусім в агротехнічному бізнесі. Серед пріоритетних завдань є розвиток галузі землеробства та глибокої переробки сільськогосподарської продукції (зокрема розвитку овочівництва та картоплярства, інфраструктури заготівлі, зберігання і реалізації продукції овочівництва та картоплярства), тваринництва (зокрема забезпечення харчування населення високоякісними екологічно чистими продуктами тваринництва, розвитку галузей свинарства, вівчарства та птахівництва), ставкового рибництва, органічного виробництва та галузі бджільництва. Цьому сприятиме розвиток особистих селянських господарств, удосконалення інфраструктури аграрного ринку громади, інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору громади, організаційна підтримка суб'єктів господарювання аграрного сектору та створення нових робочих місць. Показником результативності досягнення поставлених завдань є зростання кількості зайнятого

Туризм та сфера гостинності

населення в аграрній сфері Вінницької МТГ, у 2025 році передбачається, що показник становитиме 244 особи.

- туристичної галузі.¹⁹ У туристичній сфері Вінницька МТГ визначила сталий туризм та інвестиції в розвиток об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу та туризму цілями свого розвитку. Цілі реалізовуватимуться у трьох стратегічних напрямках розвитку: формування та просування туристичних продуктів, розвиток інфраструктури для туризму, а також поліпшення якості послуг, кадрового забезпечення та комунікацій в туризмі. Громада просуватиме розвиток основних видів туризму (зокрема культурно-пізнавального, гастрономічного, ділового і освітнього, активного і екологічного туризму) та нішевих туристичних продуктів (розвиток медичного та оздоровчого туризму, військово-історичних турпродуктів та маршрутів пам'яті, креативних туристичних продуктів). Просування туристичних продуктів нерозривно пов'язують і з розвитком інфраструктури мобільності (створення мережі зарядних станцій електромобілів, вдосконалення пішохідної, водної та велоінфраструктури тощо), комунальної інфраструктури та благоустрою, туристичної інфраструктури, стимулювання розвитку МСП та інвестицій. Прогнозується, що сума

IT

¹⁸ Програма розвитку аграрного сектору та забезпечення продовольчої безпеки Вінницької міської територіальної громади на 2023-2025 роки. Рішення Вінницької міської ради від 23.12.2022 № 1342.

¹⁹ Стратегія розвитку туризму міста Вінниці до 2030 року. Рішення Вінницької міської ради від 26.05.2023 р. № 1666; Програма розвитку туризму та промоції Вінницької міської ТГ на 2024-2026 роки. Рішення Вінницької міської ради від 24.11.2023 № 1978.

податкових надходжень і зборів від сфери туризму і гостинності до бюджету Вінницької МТГ у 2025 році становитиме 85 000,0 тис. грн., кількість відвідувачів туристично-орієнтованих музеїв – 240 тис. осіб, а кількість зареєстрованих суб'єктів туристичної діяльності – 180 одиниць.

- енергетики та енергоефективності.²⁰ Одним із напрямів розвитку визначено зменшення споживання енергоресурсів з традиційних джерел енергії за рахунок використання сонячної енергії, а також скорочення викидів CO₂ об'єктами комунальної власності Вінницької міської ради. У цьому напрямі пріоритетними завданнями

є встановлення сонячних панелей на об'єктах бюджетної сфери та на об'єктах комунальної власності, а також застосування муніципалітетом альтернативних джерел енергії для автономізації енергопостачання. Заплановано прогнозований показник «частка електроенергії, виробленої на сонячних електростанціях, від електроенергії спожитої об'єктами комунальної власності становитиме», який щороку протягом 2024-2027 має становити 25%.³ 2023 року в місті діє порядок часткової компенсації витрат за придбане обладнання для виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії²¹.

Очікувані результати розвитку Вінницької МТГ у 2025 році

Аграрний сектор

+ 244 працівників

Туризм

85 млн грн податкових надходжень
240 тис. відвідувачів музеїв
180 суб'єктів туристичної діяльності

Енергетика

25% енергії, яку споживають комунальні установи, генерують сонячні електростанції

Комплекс заходів, які забезпечують розвиток екологічних послуг/товарів, визначений довіллевою програмою громади, дія якої продовжена до 2025 року.²² Заходи охоплюють діяльність із підвищення екологічної свідомості населення, здійснення екологічної просвіти; покращення стану водних ресурсів (очищення р. Південний Буг в межах м. Вінниці, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів на території Вінницької МТГ, будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж каналізації, мережі зливової каналізації тощо); удосконалення системи поводження з відходами (розроблення плану управління відходами Вінницької МТГ, будівництво сміттєпереробного заводу та створення комплексу по знешкодженню побутових відходів, будівництво системи дегазації міського полігону побутових відходів та встановлення сонячних електростанцій тощо); охорони і раціонального використання зелених насаджень, збереження природно-заповідного фонду; покращення якості атмосферного повітря. У 2023 році визначені концептуальні підходи²³ щодо догляду, трансформації, відновлення та облаштування міської мережі малих річок.

У червні 2024 року була прийнята Програма комплексного відновлення території Вінницької міської територіальної громади на 2024-2027 роки (Рішення виконкому 13.06.2024 №1399). Програма розроблена, зважаючи на виклики, що стоять перед громадою, спричинені повномасштабним російським вторгненням. Програма встановлює три стратегічні цілі: безпечне середовище (обороздатність, безпекові умови життєдіяльності, відновлення і модернізація інфраструктури), стійка громада (людський капітал, використання потенціалу території, екологічний баланс, зелена економіка), турботливе врядування (міжнародні стандарти та кращі практики, ефективне публічне управління, доступність муніципального простору).

²⁰ Програма будівництва сонячних електростанцій для власного споживання електроенергії об'єктами комунальної власності Вінницької міської ради на 2023 – 2027 роки. Рішення Вінницької міської ради від 07.07.2023 № 1689; Перспективний План заходів на 2023-2026 роки за напрямом «Європейська Енергетична Відзнака». Рішення Вінницької міської ради від 23.12.2022 № 1347.

²¹ <https://www.vmr.gov.ua/pidtrymka-biznesu#5>

²² Програма охорони навколишнього природного середовища Вінницької міської територіальної громади на 2021 – 2025 роки. Рішення Вінницької міської ради від 24.12.2020 № 54; Рішення Вінницької міської ради від 27.10.2023 № 1920 про продовження терміну дії програми та затвердження нової редакції заходів на її виконання.

²³ Про проект рішення міської ради «Про затвердження Концепції розвитку малих річок Вінниці - 2035». Рішення виконавчого комітету Вінницької міської ради від 22.06.2023 № 1494.

2

Розділ II.
**Зелені робочі місця
у Вінницькій МТГ**

У Вінницькій міській територіальній громаді вже створено 24 тисячі зелених робочих місць. Реалізація Зеленого курсу Вінниці та планів розвитку громади супроводжуватиметься створенням нових зелених робочих місць. Спостерігаються значні гендерні нерівності у сфері зеленої зайнятості. Попри те, що наразі в громаді спостерігається позитивний баланс шукачів роботи до вакансій, підприємства вже відчувають брак працівників у сфері виробництва зелених товарів та послуг.

У Вінницькій міській територіальній громаді функціонує значна кількість закладів освіти усіх рівнів. Водночас, місцеві заклади освіти, особливо професійної (професійно-технічної) наразі не можуть забезпечити підготовку кадрів, достатніх за кількістю та кваліфікаціями для заповнення зелених робочих місць.

Сектор комунальних підприємств може відігравати особливу роль у підтримці розвитку зелених робочих місць в громаді.

Станом на 1 січня 2024 року у Вінницькій МТГ загальна кількість працюючих складала 157 333 осіб, з яких 76 681 – жінки (49%), 80 652 – чоловіки (51%). 98% відсотків усіх працюючих були зайняті у м.Вінниця (154 430 осіб).

Кількість працюючих у Вінницькій МТГ (станом на 01.01.2024)

Оцінка поточного стану (за видами економічної діяльності)

За нашими оцінками у Вінницькій МТГ створено 24 тис. зелених робочих місць (Таблиця 1), що складає 15,4% усіх робочих місць. Така частка є доволі високою. Для порівняння, у Польщі така частка складає від 13,1% (Люблінське воєводство) до 23,3% (Варшава).²⁴ Середня інтенсивність²⁵ зелених робочих місць складає 7% (цей показник за визначенням є меншим за частку ЗРМ).

²⁴ OECD (2023), Job Creation and Local Economic Development 2023: Bridging the Great Green Divide, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/21db61c1-en>.

²⁵ Цей показник демонструє «зеленість» таких робочих місць, тобто середню частку зелених трудових функцій та дій (завдань і обов'язків) в межах цієї професії. Такі функції та дії зазначаються у професійному стандарті до відповідної професії, включеної до КП.

Таблиця 1. Зелені робочі місця у Вінницькій МТГ, за видами економічної діяльності.

Групи ВЕД	Усього ЗРМ	З них жінки	Частка ЗРМ	Інтенсивність ЗРМ
01-03 Сільське, лісове та рибне господарство	256	21%	18%	6%
05-09 Добувна промисловість	10	26%	²⁶	-
10-33 Переробна промисловість	2 462	43%	12%	4%
35-39 Електроенергія, газ, вода та відходи	1 703	40%	15%	6%
41-43 Будівництво	889	14%	10%	5%
45-83 Ринкові послуги	889	43%	15%	6%
84-99 Неринкові послуги	12 331	38%	18%	9%
Загалом	24 159	39%	15%	7%

Рисунок 1. Частка та інтенсивність зелених робочих місць за групами ВЕД.

Жінки обіймають лише 39% таких місць і переважно у державному секторі. Серед галузей, де створено понад 500 ЗРМ, жінки переважають чоловіків лише у сферах освіти, охорони здоров'я, роздрібної торгівлі, виробництві харчових продуктів та обслуговуванні будинків. Така ситуація однозначно говорить про значні гендерні нерівності у сфері зеленої зайнятості в громаді. Зі збереженням поточної структури зайнятості за видами економічної діяльності та професіями така нерівність зростатиме.

Державний сектор (неринкових послуг) пропонує найбільше зелених робочих місць (12 тис.),

що в цілому може бути пов'язано із високим рівнем офіційної зайнятості у секторі. За нашими даними, подібна ситуація також спостерігається в інших регіонах України. У цій групі найбільше зелених робочих місць створено за трьома видами економічної діяльності: «84 Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування» (9 994), «85 Освіта» (1 193) та «86 Охорона здоров'я» (648).

У групі ринкових послуг найбільше зелених робочих місць створено у сферах оптової та ринкової торгівлі, утримання будинків (Таблиця 2).

²⁶ За виключенням добувної промисловості, оскільки загальна кількість робочих місць у цій галузі (32) є надмірно мала.

Таблиця 2. Основні ВЕД у групі ринкових послуг за кількістю зелених робочих місць.

Вид економічної діяльності	Кількість ЗРМ
46 Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	1 633
81 Обслуговування будинків і територій	777
47 Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	731
68 Операції з нерухомим майном	589
71 Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	446
45 Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	317
69 Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку	301
49 Наземний і трубопровідний транспорт	273
52 Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	203
61 Телекомунікації (електрозв'язок)	186
62 Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність	173
70 Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування	122

У переробній промисловості (третій за кількістю зелених робочих місць) спостерігається кілька видів економічної діяльності, що пропонують значну (понад 100) кількість зелених робочих місць. Однозначним лідером є виробництво харчових продуктів (627 ЗРМ).

Таблиця 3. Зелені робочі місця в окремих видах діяльності у сфері переробної промисловості.

Вид економічної діяльності	Кількість ЗРМ
10 Виробництво харчових продуктів	627
25 Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	424
28 Виробництво машин і устаткування, н. в. і. у.	282
11 Виробництво напоїв	198
21 Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	122
30 Виробництво інших транспортних засобів	104

У групі «Електроенергія, газ, вода та відходи» однозначно домінує ВЕД «35 Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря», де за нашими оцінками створено 1,5 тис. зелених робочих місць (із 1703 у всій групі). Забір, постачання води та каналізація створюють лише 139 зелених робочих місць.

Вид економічної діяльності	Кількість ЗРМ
35 Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1 476
36 Забір, очищення та постачання води	137
38 Збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	86
39 Інша діяльність щодо поводження з відходами	2
37 Каналізація, відведення й очищення стічних вод	2

Група будівництва демонструє доволі рівномірний розподіл зелених робочих місць: «42 Будівництво споруд» - 336, «41 Будівництво будівель» - 333, «43 Спеціалізовані будівельні роботи» - 220, та доволі високу інтенсивність таких зелених робочих місць.

Сільське та лісове господарство не пропонують значну кількість зелених робочих місць (176 та 80 відповідно).

Оцінка поточного стану (за професійним складом)

Аналіз зелених робочих місць в громаді не може спиратись лише на вид економічної діяльності роботодавця. Важливо розуміти професійний склад таких зелених робочих місць, адже без кваліфікованої робочої сили робочі місця є проблемою для громади.

У професійному розрізі найбільше зелених робочих місць пов'язано із керівними професіями. Це пояснюється особливостями обраної методології та структурою зайнятості в громаді. Значна кількість зелених робочих

місць потребує професіоналів, фахівців та кваліфікованих робітників з інструментом. Професії усіх цих груп вимагають певного рівня освіти.

З гендерної точки зору, жінки переважають лише за такими групами, як «найпростіші професії» та «технічні службовці», доволі рівно представлені у групі «професіонали». Значна перевага чоловіків спостерігається за такими групами, як керівники та фахівці.

Група професій (посад)	жінки	чоловіки	Зелені робочі місця (усього)
1. Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	4 442	7 404	11 846
2. Професіонали. Коди 2111.1–2490	2 034	2 130	4 164
3. Фахівці. Коди 3111–3590	1 605	2 768	4 373
4. Технічні службовці. Коди 4111–4229	85	61	146
7. Кваліфіковані робітники з інструментом. Коди 7111–7990	809	2 051	2 860
8. Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин. Коди 8111–8990	8	19	27
9. Найпростіші професії. Коди 9120–9411	418	326	744
Загалом	9 400	14 759	24 159

У першій групі лише три професії відповідають за 87% зелених робочих місць («1229.1 Керівні працівники апарату центральних органів державної влади» (4 834), «1210.1 Керівники підприємств, установ та організацій» (4553) та «1229.3 Керівні працівники апарату місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування» (903). У цій групі жінки обіймають 37% зелених робочих місць (головним

чином – «керівники підприємств, установ та організацій» та «керівні працівники апарату центральних органів державної влади»).

У групі професіоналів²⁷ головним чином представлені професіонали у сфері державної служби²⁸. Окрім цих професіоналів, варто відзначити роль юристів, IT спеціалістів, фахівців з геосистемного моніторингу довкілля, метрології та ландшафтного дизайну.

²⁷ До цього розділу належать професії, що вимагають від працівника (з урахуванням кола та складності певних професійних завдань та обов'язків) освітньої кваліфікації за першим (бакалаврським), другим (магістерським), третім (освітньо-науковим/освітньо-творчим) рівнем вищої освіти.

Таблиця 4. Зелені робочі місця у групі професій «Професіонали».

Професія	Кількість ЗРМ
2419.3 Професіонали державної служби та місцевого самоврядування	2 304
2429 Інші професіонали в галузі правознавства	700
2359.2 Інструктор-методист з інформаційної безпеки та кібербезпеки	175
2148.2 Фахівець з геосистемного моніторингу навколишнього середовища	173
2149.2 Інженер з метрології	166
2144.2 Інженери в галузі електроніки та електронних комунікацій	120
2213.2 Фахівець з ландшафтного дизайну	101
...	

У групі фахівців²⁹ домінує професія «3439 Інспектор державний з техногенного та екологічного нагляду». За цією професією чоловіків зайнято у два рази більше, за жінок. Серед інших професій варто відзначити технічних фахівців (механіків, електриків та інших) та фахівців з енергозбереження. Серед механіків та електриків практично відсутні жінки (разом – 19 осіб).

Таблиця 5. Зелені робочі місця у групі професій «Фахівці».

Професія	Кількість ЗРМ
3439 Інспектор державний з техногенного та екологічного нагляду	2 242
3119 Інші технічні фахівці в галузі фізичних наук та техніки	550
3415 Технічні та торговельні представники	441
3115 Технічні фахівці - механіки	298
3113 Технічні фахівці - електрики	287
3111 Фахівець з управління енергозбереженням в будівлях	174
3422 Агенти з клірингу (обмінних товарних операцій) та експедиції	157
...	

У групі кваліфікованих робітників з інструментом найбільше зелених робочих місць спостерігається для таких професій, як «7233 Монтажник систем вентиляції, кондиціонування повітря, пневмотранспорту й аспірації», «7136 Водопровідники та трубопровідники» та «7129 Будівельники, ремонтники споруд та верхолази», «7432 Контролери якості». Саме за 7432 працевлаштовано чверть усіх жінок у цій групі (262). Жінки також займають значну кількість посад водопровідників та монтажників систем вентиляції: 195 та 117 відповідно).

Таблиця 6. Зелені робочі місця у групі професій «Кваліфіковані робітники з інструментом».

Професія	Кількість ЗРМ
7233 Монтажник систем вентиляції, кондиціонування повітря, пневмотранспорту й аспірації	920
7136 Водопровідники та трубопровідники	770
7129 Будівельники, ремонтники споруд та верхолази	361
7432 Контролер якості	262
7120 Укрупнені професії будівельників будівель та споруд	136
...	

²⁹До цього розділу належать професії, що вимагають освітньої кваліфікації за рівнем фахової передвищої освіти, початковим рівнем (коротким циклом) вищої освіти і в окремих випадках – першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти.

У групі найпростіших професій (двірники та збирачі сміття) найбільше турбує те, що це практично єдина група, де значно переважають жінки (окрім малочисельної групи технічних службовців).

Наостанок, прибравши сферу неринкових послуг (КВЕД 84-99) отримано усі професії, де створено понад 50 зелених робочих місць: виявилось лише 3 520 таких місць та 15 професій (Таблиця 7).

У цьому розрізі лише чотири види економічної діяльності забезпечують половину всіх робочих місць («35 Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря», «46 Оптова

торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами», «10 Виробництво харчових продуктів», «47 Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами»). Це говорить про те, що поза державним сектором зелені робочі місця створюються точково і розпорошені по різних професіям та видам економічної діяльності. Відповідно, їх аналіз та подальше планування дій з підтримки їх створення (чи забезпечення їх робочою силою) повинні враховувати широкий спектр професій та видів економічної діяльності, де такі місця створюються або можуть бути створені.

Таблиця 7. Найбільш популярні професії для зелених робочих місць.

Професія	Кількість ЗРМ
3439 Інспектор державний з техногенного та екологічного нагляду	500
7136 Водопровідники та трубопровідники	475
7233 Монтажник систем вентиляції, кондиціонування повітря, пневмотранспорту й аспірації	472
1314 Керівники малих підприємств без апарату управління в оптовій та роздрібній торгівлі	364
3415 Технічні та торговельні представники	336
9162 Двірники та подібні до них чорнороби	322
3119 Інші технічні фахівці в галузі фізичних наук та техніки	231
2429 Інші професіонали в галузі правознавства	192
7432 Контролер якості	188
2148.2 Фахівець з геосистемного моніторингу навколишнього середовища	129
1229.7 Керівники інших основних підрозділів в інших сферах діяльності	94
2141.2 Архітектори та планувальники міст	62
3111 Фахівець з управління енергозбереженням в будівлях	55
1233 Керівники підрозділів маркетингу	51
3422 Агенти з клірингу (обмінних товарних операцій) та експедиції	51
Загалом	3 520

Освіта для зелених робочих місць

У Вінницькій МТГ функціонує 22 заклади вищої освіти, 13 закладів фахової передвищої освіти (з них 10 у м.Вінниця) та 19 закладів професійної (професійно-технічної) освіти (з них 17 у м.Вінниця). Частина закладів – релоковані з окупованих територій.

Станом на 1.04.2024 року загальна кількість здобувачів фахової передвищої освіти складає близько 13 тис. осіб, вищої – 32 тис. (з них 6 тис. – заочної форми), професійно-технічної – лише 4,7 тис. осіб.

У 2023 році загальна кількість випускників ЗВО склала понад 8 тис. осіб (з них 2 тис. – заочно), фахову передвищу освіту отримало 2 808 випускників. У сфері вищої освіти найбільше випускників спостерігається з таких спеціальностей, як, менеджмент, медицина, освіта, право, облік та оподаткування, фінанси та банківська справа, публічне управління та адміністрування, комп'ютерні науки та інші.

Таблиця 8. Кількість випускників ЗВО за галузями знань (2023).

Галузь знань	Денна бюджет	Денна контракт	Заочна бюджет	Заочна контракт	Усього
07 Управління та адміністрування (податки, фінанси, менеджмент та інше)	185	705	22	873	1785
22 Охорона здоров'я	447	659	0	86	1192
01 Освіта	468	149	56	158	831
12 Інформаційні технології	325	360	4	32	721
08 Право	62	262	3	115	442
05 Соціальні та поведінкові науки	50	175	5	177	407
20 Аграрні науки та продовольство	177	84	32	100	393
14 Електрична інженерія	141	103	12	81	337
28 Публічне управління та адміністрування	9	67	0	192	268
03 Гуманітарні науки	116	110	0	3	229
18 Виробництво та технології (харчова, захист довкілля)	54	35	18	120	227
24 Сфера обслуговування	23	139	0	59	221
19 Архітектура та будівництво (Будівництво та цивільна інженерія)	66	39	2	60	167
27 Транспорт	60	57	2	34	153
10 Природничі науки	47	74	3	16	140
29 Міжнародні відносини	22	95	0	21	138
15 Автоматизація та приладобудування	106	27	1	3	137
13 Механічна інженерія	55	43	8	16	122
17 Електроніка, автоматизація та електронні комунікації	54	24	0	15	93
23 Соціальна робота	22	37	8	13	80
06 Журналістика	8	20	0	22	50
02 Культура і мистецтво	22	26	0	0	48
09 Біологія	17	7	0	13	37
16 Хімічна інженерія та біоінженерія	4	24	1	3	32
11 Математика і статистика	17	6	0	0	23
21 Ветеринарія	0	6	0	0	6
Усього	2557	3333	177	2212	8279

Джерело: ЄДЕБО.

На відміну від закладів вищої освіти, місцева (обласна) влада має безпосередній вплив на обсяг державного замовлення у сфері професійної (професійно-технічної) освіти через регіональне замовлення. Аналіз професійної структури слухачів свідчить про значні диспропорції між професіями. 50% усіх здобувачів професійно-технічної освіти здобувають лише 4 професії: кухарі (20% усіх слухачів у цій сфері), перукарі (візажисти), слюсарі з ремонту автотранспорту та оператори комп'ютерів.³⁰

Таблиця 9. Здобувачі професійно-технічної освіти у розрізі професій (2024).

Професії	Денна контракт	Денна бюджет	Усього
5122 Кухарі	22	917	939
5141 Візажисти, косметологи та подібні	46	558	604
7231+7233 Слюсарі з ремонту автотранспорту	22	447	469
4113 Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення	0	307	307
7433+7436 Кравці та швачки	0	213	213
7133 Штукатури	22	175	197
5161 Пожежники та рятувальники	139	52	191
4112 Оператори комп'ютерного набору	17	154	171
7141+7142 Малярі та реставратори	3	150	153
7241 Електромеханіки та слюсарі-електрики	12	118	130
5169 Охоронник	125	0	125
5169 Охоронець			
5162 Поліцейський (за спеціалізаціями)	116	0	116
7242 Монтажники інформаційно-комунікаційного та радіоелектронного устаткування	1	104	105
7344 Фотографи	0	90	90
7122 Муляри	2	83	85
4131 Агенти постачання	5	75	80
7136 Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування	0	75	75
5312 Виконавець художньо-оформлювальних робіт	0	74	74
7213 Рихтувальник кузовів	24	49	73
7212 Електрогазозварник			
7331 Флорист	0	71	71
5312 Оформлювач вітрин, приміщень та будівель			
7243 Пожежники	34	23	57
4222 Адміністратори	1	50	51
7124 Столяр будівельний	0	50	50
4221 Туризм	9	40	49
7313 Ювелір-монтувальник	22	24	46
7313 Ювелір-закріпник			
8211 Верстатники	0	42	42
4115 Секретарі	5	34	39
5133 Соціальний робітник	30	0	30
7212 Електрогазозварник	4	21	25
5123 Офіціант/бармен	5	20	25
7244 Електромонтер охоронно-пожежної сигналізації	21	0	21
7412 Пекарі	0	19	19
Усього	687	4035	4722

Два навчальні заклади беруть участь у пілотній програмі Державної служби зайнятості щодо комплексних короткострокових навчальних програм для здобуття часткових кваліфікацій, перепідготовки та підвищення кваліфікації з енергоефективності за технологічно суміжними професіями будівельної галузі: Крижопільський професійний будівельний ліцей (Монтажник віконних і дверних конструкцій) та Вище професійне училище №7 м. Вінниці (Передові системи термомодернізації будівель і споруд).

Особливості комунального сектору

Поточний стан та перспективи діяльності

22,5% опитаних комунальних підприємств зазначили, що виробляють екологічні товари (послуги). Серед останніх згадані такі, як:

- надання послуг із централізованого тепло/водопостачання від котелень зі спалювання деревної тріски;
- перевезення пасажирів електротранспортом;
- виробництво електроенергії СЕС для власного споживання;
- надання послуг кредитування осіб на утеплення будинків;
- підготовка проєктів у галузі сталої міської мобільності (розвиток веломережі, пріоритезація громадського електротранспорту, покращення умов для пішоходів);
- просвітницька діяльність зі сталих міських практик (озеленення, поводження з водними об'єктами тощо);
- виготовлення сувенірних екологічних виробів;
- утримання, прибирання, озеленення парків, площ, набережної міста;
- послуги зі збору нешкідливих відходів.

Майже половина опитаних підприємств зазначила, що не виробляє екологічні товари (послуги). Разом з тим, частина цих підприємств, враховуючи характер їхньої економічної діяльності, мала б виробляти такі товари.

Кадрові потреби та перспективи

42,5% опитаних підприємств вказали, що відчувають брак кадрів, який стосується як загалом працівників, так і окремих спеціалістів. Натомість більшість опитаних підприємств

Наприклад, підприємства, що надають послуги об'єктів природно-заповідного фонду (природних заповідників, парків та ін.), послуги з управління багатоквартирними будинками, послуги у сфері містобудування і архітектури.

Окрім того, майже третина підприємств не надала взагалі відповіді на запитання, чи вони виробляють екологічні товари (послуги), не зважаючи на те, що їм було запропоновано орієнтовний перелік таких товарів, послуг. У ході опитування з'ясувалося, що серед представників підприємств труднощі виникли із розумінням того, які товари і послуги є екологічними та чи їхнє підприємство виробляє такі товари (послуги). Це можна пояснити відсутністю в Україні у попередні роки інформаційної чи іншої роботи щодо поняття екологічних товарів та послуг.

Кількість працівників, зайнятих у виробництві екологічних товарів (послуг), різниться та коливається від 5% (наприклад, у сфері постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря) до 80% (наприклад, у сфері збирання безпечних відходів). 44% підприємств (які зазначили, що виробляють екологічні товари (послуги)) вказали, що у виробництві таких товарів (послуг) зайнято половина і більше від загальної кількості їхніх працівників. 78% таких підприємств також вважають, що у найближчі п'ять років попит на їхні екологічні товари (послуги) зростатиме і вони планують збільшити їх виробництво.

зазначили, що не відчувають загальної нестачі працівників. Не зважаючи на це, 62,5% підприємств зазначили, що у найближчі п'ять років дефіцит працівників лише зростатиме чи

зростатиме лише дефіцит висококваліфікованих працівників. І тільки чверть підприємств вважає, що ринок праці стабілізується, а пропозиція робочої сили повернеться на довоєнний рівень.

88,9% підприємств, які зазначили, що виробляють екологічні товари (послуги), звертають увагу на нестачу фахівців, необхідних їм для виробництва таких товарів (послуг). Залежно від виду економічної діяльності підприємства вказали на нестачу:

- інженерів, слюсарів;
- робітників основного виробництва (трактористів, механізаторів, водіїв спецтехніки, дорожніх робітників, прибиральників території, вантажників);

Освітні потреби та перспективи

37,5% опитаних підприємств вважають, що заклади освіти в Україні готують фахівців, необхідних для виробництва екологічних товарів (послуг), 32,5% навпаки стверджують, що не готують.

Практично однакова частка підприємств надала відповіді щодо їхніх потреб у фахівцях, які зараз не готуються освітніми закладами в Україні, навчання таких фахівців власними силами та подальших інвестицій у навчання необхідних фахівців – дві третини опитаних підприємств зазначили, що не потребуватимуть таких фахівців, самі не здійснюють їх навчання і не планують інвестувати час та кошти у навчання фахівців у майбутньому.

Третина підприємств не лише донавчає власних працівників, але й також планує інвестувати у навчання та підготовку майбутніх кадрів і в майбутньому. Третина підприємств вважають, що у майбутньому потребуватимуть фахівців, які наразі не готуються закладами освіти. Вони зазначили, що потребуватимуть освітніх послуг із підготовки таких фахівців і спеціалістів, які спроможні реалізовувати та застосувати

- кадрів з юридичного супроводу;
- водіїв трамвая, тролейбуса, автобуса;
- електромеханіків, інженерів-електриків, слюсарів, верстатників;
- кваліфікованих працівників зеленого господарства;
- фахівців, які мають розуміння та знання з сучасних практик міського озеленення, поводження з деревами, застосування природоорієнтованих рішень.

77,8% підприємств, що їх виробляють екологічну продукцію, пов'язують нестачу фахівців із мобілізацією працівників, третина опитаних підприємств – із виїздом працівників за кордон та ще одна третина із тим, що заклади освіти не готують відповідних фахівців.

природоорієнтовані рішення, спеціалістів із циркулярної економіки, Нового європейського Баугаузу, міської стійкості, арбористів, спеціалістів зі сталої міської мобільності, урбаністики тощо.

Підприємства висловили своє бачення щодо заходів, які доцільно запровадити для усунення нестачі необхідних фахівців. Їхні пропозиції включали:

- припинення війни в Україні, збереження кадрів під час війни та створення умов повернення кадрів після війни;
- забезпечення належних умов праці та підвищення рівня заробітної плати;
- реформування освіти, впровадження нових освітніх програм, розвиток самоосвіти;
- просування і посилення співпраці та партнерства між роботодавцями і закладами освіти у підготовці необхідних кадрів;
- державна підтримка і впровадження механізмів підтримки та заохочення підготовки необхідних кадрів.

3

Розділ III. **Європейський досвід**

Міста Європейського Союзу є джерелом багатой практики впровадження заходів для зеленої трансформації громад. Їх досвід, зрозуміло, включає й питання місцевої зайнятості та ринку праці і пропонує цікаві успішні практики створення нових робочих місць, розвитку кар'єри та освіти для зеленого переходу.

Успішні практики європейських міст

Європейські міста вже кілька десятиріч здобувають досвід зеленого переходу та сталого розвитку громад. Період «піонерів» давно минув, в останні 10-15 років значна кількість міст ЄС набула значного досвіду впровадження стратегій зеленого розвитку. В цьому процесі ці міста, зрозуміло, також вирішували питання, пов'язані із створенням нових зелених робочих місць та втратою старих (брудних). Кожне місто – окрема соціально-економічна система, кожне місто шукає свій власний шлях розвитку. Нижче наведено кілька цікавих успішних практик, що втілювалися містами різного розміру.

Анавра (Греція)

Віддалене гірське село Анавра на південному сході Греції дуже успішно використало потенціал зеленого переходу. У період з 2000 по 2010 рік рівень безробіття в муніципалітеті знизився до нуля, населення майже подвоїлося з 300 до 550 мешканців, а якість життя громадян покращилася. Зелений перехід Анаври навіть привернув увагу всього світу, перетворивши раніше бідне, ізольоване село на модель сталого місцевого розвитку.

Анаврі вдалось побудувати вітроелектростанцію з 20 турбін загальною потужністю до 17,5 мегават, яка здатна забезпечити електроенергією 12 500-13 000 будинків. Наразі будуються ще дві вітроелектростанції, що складаються з 23 турбін загальною потужністю 20 мегават.

Ці проекти створили 20 постійних і 100 тимчасових робочих місць. Надлишок електроенергії продається, і лише перша вітроелектростанція приносить селу додатковий дохід у розмірі близько 60 000 євро на рік.

Бремерхафен (Німеччина)

Прибережне місто з населенням 120 000, розташоване у землі Бремен, скористалося тенденцією до озеленення для реструктуризації своєї економіки, яка традиційно була зосереджена на суднобудуванні. Місцевою владою було зроблено багато кроків, включаючи інвестиції в інфраструктуру, дослідження у вітроенергетичному секторі та посилене забезпечення відповідної професійної підготовки. У 2002 році створено Вітроенергетичне агентство (WAB) - мережу

Воднева лабораторія Бремерхафена
© Fraunhofer IWES/Peter Sondermann

з 300 компаній та інститутів, що працюють у сфері вітроенергетики (виробництво, встановлення та дослідження), щоб слугувати загальнонаціональним центром для офшорної вітроенергетичної індустрії.

В травні 2019 року Сенат Бремена прийняв позицію з питання, що створення нового ланцюжка в галузі зеленого водню може забезпечити важливий структурний стимул, який може призвести до збільшення кількості робочих місць. В 2023 році активно запрацювала Воднева лабораторія Бремерхафена, метою якої є надання наукових результатів і таким чином сприяти підтримці компаній та галузі на шляху до сталої водневої економіки.

Валлонія (Бельгія)

Починаючи з 2009 року, міністри від Партії Зелених у двох з трьох регіонів Бельгії - Брюсселі та Валлонії - наполегливо просувають створення так званих альянсів «Зайнятість-довкілля», прагнучи створити «зелені» робочі місця. У Валлонії ці альянси отримали загальний бюджет у розмірі 879 000 000 євро в рамках «Плану Маршалла 2.Green» - рамкової програми, прийнятої урядом Валлонії з метою інтеграції сталого розвитку в усі свої політики та поживлення економіки Валлонії.

Ідея Альянсу полягає в тому, що політика, яка супроводжує «зелений» перехід секторів економіки, може створити нові робочі місця та підтримати довгострокову життєздатність цих секторів. Особлива увага приділяється енергоефективності в будівлях. Майже 50% будівель у Валлонії були побудовані до 1945 року, мають дуже погану теплоізоляцію і є причиною дуже високого споживання енергії. Будь-які робочі місця, створені в результаті відповідних заходів, обов'язково будуть локальними, а отже, не можуть бути втрачені через «делокалізацію».

Бургенланд (Австрія)

У 1997 році федеральна земля Бургенланд поставила собі за мету стати енергонезалежним до 2050 року, виробляючи електроенергію з місцевих відновлюваних джерел.

Це мало на меті підвищити місцеву зайнятість і стимулювати економічний розвиток, водночас зменшивши залежність від викопних джерел енергії та скоротивши витрати на енергію в регіоні.

У 2013 році Бургенланд став першим регіоном в Європі, який забезпечив свої потреби в електроенергії за рахунок місцевих відновлюваних джерел енергії, включаючи вітер, сонячну енергію та біомасу. Ця стратегія

дозволила створити 5560 нових робочих місць у землі з населенням 284 000 мешканців і підвищити ВВП на душу населення з 71% (1995) до 81% (2008) від середнього показника по ЄС.

Серед 250 проєктів з відновлюваної енергетики, ініційованих у Бургенланді, місто Гюссінг зосередилося на виробництві біомаси, використовуючи місцеві ресурси з лісового та сільського господарств та будівництво низки теплоцентралей, а також електростанції на біомасі.

Реалізація цих проєктів привернула увагу експертів з біомаси до Бургенланду, що

призвело до створення Європейського центру відновлюваної енергетики та спеціалізованого дослідницького центру з біоенергетики під назвою «Технікум». Цей дослідницький пул дозволив Гюссінгу розробити всі існуючі технології, здатні перетворювати біомасу в енергію. В результаті в Гюссінгу з населенням 26 507 осіб було створено понад 1 000 нових робочих місць, а за останні 20 років понад 50 нових підприємств були відкриті або переїхали до міста. Це зробило Гюссінг своєрідною моделлю для інших регіонів, які мають намір вживати активних заходів для захисту клімату.

Чехія

У 2009 році було запущено національну програму «Зелені заощадження» (2009-2012), яка сприяла енергозбереженню в приватних будинках, надаючи домогосподарствам-учасникам прямі субсидії в розмірі 30-75% від понесених витрат. Програма підтримувала поліпшення теплоізоляції (наприклад, шляхом заміни старих дверей і вікон), заміну екологічно недружніх котлів, придбання та встановлення систем сонячної енергії, а також будівництво нових енергоефективних будинків.

У період з 2009 по 2012 рік понад 250 000 домогосподарств по всій Чеській Республіці отримали вигоду від програми на суму 967 мільйонів євро. Орієнтовне скорочення викидів CO₂ завдяки програмі на кінець 2012 року становило 864 000 тонн на рік, що еквівалентно

загальному обсягу викидів чеського міста з населенням 69 000 мешканців.

Було створено або збережено близько 16 000 робочих місць, переважно на малих і середніх підприємствах, що працюють у будівельному секторі.

Загалом, державні субсидії, надані в рамках програми, дозволять домогосподарствам заощадити до 1,5 млрд євро на рік лише на опаленні.

Така програма може бути реалізована і на рівні міста чи громади.

Розвиток кар'єри в сфері сталого розвитку

Лондон посідає перше місце як найкраще місто для розвитку кар'єри у сфері сталого розвитку, маючи понад 10 400 робочих місць. Крім того, є трохи менше 3 000 вакансій, які вимагають «зелених» навичок, де роботодавці шукають працівників, що володіють навичками «зеленої» економіки, такими як переробка відходів, сталий розвиток та енергозбереження.

Столиця Франції, Париж, посідає друге місце з більш ніж 12 000 вакансій у сфері «зеленої» економіки, що є найбільшою кількістю серед

усіх міст. Ліон, ще одне французьке місто, розташоване в регіоні Овернь-Рона-Альпи, посідає третє місце з 10 554 робочими місцями у сфері сталого розвитку.

Цюрих і Мюнхен замикають п'ятірку лідерів з 809 і 3 459 робочими місцями відповідно. Хоча кількість робочих місць у Цюриху менша порівняно з іншими містами першої п'ятірки, швейцарське місто вирізняється найвищою середньомісячною заробітною платою (6410 євро).

Таблиця 10. Зелені робочі місця в окремих європейських містах.

№	Місто	Кількість робочих місць у сфері сталого розвитку	Кількість робочих місць, які вимагають «зелених» навичок та знань	Середня з/п, місяць, євро
1	 Лондон	10 417	2 784	3 461
2	 Париж	12 015	677	2 673
3	 Ліон	10 554	856	2 577
4	 Цюрих	809	200	6 410
5	 Мюнхен	3 459	1 011	3 364
6	 Манчестер	3 654	1 246	2 595
7	 Берлін	3 155	1 053	3 001
8	 Гамбург	2 334	844	3 194
9	 Брюгге	8 055	30	2 000
10	 Тулуза	4 600	343	2 838

«Зелені» навички

На сьогодні більшість робочих місць – незалежно від того, чи класифікуються вони як «нові зелені робочі місця», чи як існуючі професії, що вимагають екологічних навичок, чи як ті, що потребують «перекваліфікації» – вже володіють базою високоактуальних навичок і просто потребують «поповнення» своїх компетенцій.

Таке поповнення буде характеризуватися додатковим навчанням для ознайомлення працівників з новими концепціями та практиками, які дозволять їм працювати в низьковуглецевих галузях. Прикладів відповідних програм перекваліфікації чи підвищення кваліфікації є чимало (Таблиця 11).

Таблиця 11. Приклади підвищення кваліфікації за новими професіями.

Країна	Сфері зайнятості	Ключовий тренінг	Підвищення кваліфікації	Нова сфера зайнятості
 Данія	Промисловий електрик/ енерготехнолог	Кваліфікації ПТО / вища інженерна освіта	Знання джерел енергії, вміння інтегрувати енергетичні системи, управління проектами	Менеджер у сфері відновлюваної енергетики
 Данія	Промисловий оператор/ промисловий електрик	Кваліфікація ПТО / повна загальна середня освіта	Збірка, встановлення деталей, використання інструментів	Оператор вітроенергетичних установок
 Естонія	Будівельник	Немає професійного стандарту	Знання енергетичних систем, аналіз даних, управління проектами	Енергоаудитор
 Франція	Працівник сектору переробки відходів	Загальний сертифікат про професійну кваліфікацію	Техніка сортування та приймання, знання з кондиціонування та зберігання	Оператор з переробки відходів
 Франція	Дизайн продуктів та послуг	22 курси початкової професійної підготовки з різною спеціалізацією	Інтеграція екологічних критеріїв у процес проектування, комплексна оцінка та аналіз життєвого циклу	Екодизайнер
 Німеччина	Електронний/ мехатронний технік	Початкова професійна підготовка	Електроніка та гідравлічні системи, техніка безпеки, експлуатація та обслуговування	Сервісний технік з вітроенергетики
 Німеччина	Сантехнік / монтажник електрики та опалення	Початкова професійна підготовка	Технічна підготовка, знання адміністративних процедур, підприємницькі навички	Підприємець у сфері сонячної енергетики/ проектувальник установок
 Великобританія	Інженер в галузі енергетики	Вища інженерна освіта	Встановлення та обслуговування низьковуглецевих технологій, навички обслуговування клієнтів	Експерт зі смарт-енергетики/менеджер зі смарт-енергетики
 Великобританія	Товарний трейдер/брокер	Вища кваліфікація	Практичні навички щодо функціонування вуглецевого ринку, розуміння інструментів торгівлі	Вуглецевий трейдер/брокер

Джерело: CEDEFOP (2010).

4

Розділ IV.
**Висновки та
рекомендації**

Амбітні плани сталого розвитку Вінницької міської територіальної громади сприятимуть створенню нових зелених робочих місць

Зелений курс Вінниці визначає стратегічний напрям розвитку громади – це амбітні плани щодо кліматичної нейтральності міста, декарбонізації економіки, сільського господарства, транспорту, енергетичної системи, переходу на роботу з використанням відновлюваних джерел енергії, збереження біорізноманіття та забезпечення належної екологічної якості життя мешканців. Стратегічні документи визначають модернізацію та розвиток таких основних галузей економіки, як харчова, деревообробна, текстильна, машинобудівна, а також розвиток нових галузей: IT-сектора та комп'ютерної інженерії, креативної економіки (зокрема розвиток креативних хабів та просторів), зеленої енергетики (зокрема розбудова сонячної електроенергетики).

Сприяння переорієнтації МСП на виробництво екологічних товарів та надання екологічних послуг, а також перехід на сталі практики ведення бізнесу, розглядається одним із заходів реалізації Зеленого курсу Вінниці.

Європейський досвід свідчить, що такі стратегічні цілі призведуть до створення додаткових зелених робочих місць у багатьох сферах місцевої економіки.

Вінницька громада вже пропонує велику кількість зелених робочих місць, частка яких цілком відповідає європейським показникам

За нашими оцінками у Вінницькій МТГ створено 24 тис. зелених робочих місць, що складає 15,4% усіх робочих місць в громаді. Частка таких робочих місць є достатньо високою у порівнянні з європейськими регіонами. Наприклад, у Польщі така частка складає від 13,1% (Люблінське воєводство) до 23,3% (Варшава).³¹ Середня інтенсивність («зеленість») таких робочих місць складає 7%, що також є цілком позитивним показником.

У сфері зелених робочих місць спостерігається значна гендерна нерівність, яка зростатиме у майбутньому, якщо не вжити комплексних заходів

Жінки обіймають лише 39% зелених робочих місць, переважно зайняті у державному секторі. Серед галузей, де створено найбільше зелених робочих місць, жінки переважають чоловіків лише у сферах освіти, охорони здоров'я, роздрібною торгівлі, виробництві харчових продуктів та обслуговуванні будинків. Це свідчить про значні гендерні нерівності у сфері зеленої зайнятості в громаді.

Жінки переважають лише за такими групами професій, як «найпростіші професії» та «технічні службовці», доволі рівно представлені у групі «професіонали». Значна перевага чоловіків спостерігається за такими групами, як керівники та фахівці. Серед механіків та електриків практично відсутні жінки.

Зі збереженням поточної структури зайнятості за видами економічної діяльності та професіями така нерівність зростатиме. Така ситуація погіршується тим фактом, що жінки складають значну більшість усіх безробітних у громаді (безробітних жінок у чотири рази більше за чоловіків).

Половина всіх зелених робочих місць – у державному секторі

Групи неринкових послуг (державне управління, охорона здоров'я, освіта та інші, КВЕД 84-99) наразі містить найбільше зелених робочих місць у громаді, а їх частка – найвища. Це не є типовим явищем у країнах ЄС і може пояснюватись як особливостями методології,

³¹ OECD (2023), Job Creation and Local Economic Development 2023: Bridging the Great Green Divide, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/21db61c1-en>.

так і особливостями зайнятості в громаді, зокрема високим рівнем офіційної зайнятості у цій групі економічних видів діяльності.

Зайнятість на керівних та професійних посадах у органах державної влади та місцевого самоврядування забезпечує близько третини усіх зелених робочих місць.

За будь-яких умов роль державного сектору у забезпеченні зеленого переходу є важливою. З огляду на високу зайнятість в цій групі у Вінницькій МТГ, знання та кваліфікації осіб, які обіймають відповідні посади, будуть визначальними у можливостях державного сектору стимулювати зелений розвиток громади.

Поza державним сектором зелені робочі місця характеризуються значною розпорошеністю за видами економічної діяльності та професіями

Поza групою неринкових послуг лише 3,7 тис. зелених робочих місць створені кластерами у понад 50 робочих місць, які забезпечують лише 16 професій. Половину з таких робочих місць забезпечує лише чотири види економічної діяльності (енергетика, оптова торгівля, роздрібна торгівля та харчова промисловість).

Розвиток малого та середнього підприємництва, як одна із стратегічних цілей громади, потребуватиме особливої уваги до малих кластерів зелених робочих місць. Надмірна увага до укрупнених напрямків (де створюється понад 50 зелених робочих місць) може призвести до втрати зеленого потенціалу МСП.

Найнижча частка зелених робочих місць у секторі будівництва

Будівельний сектор пропонує лише близько 900 зелених робочих місць, а їх частка є низькою: 10% (а інтенсивність – 5%). За таких умов впровадження сучасних практик (енергозбереження, енергоефективність, відновлювані джерела енергії тощо) у цьому секторі буде сповільненим, або вимагатиме нелокальної робочої сили (залучення підприємств та фахівців з інших регіонів).

Оптова та роздрібна торгівля створюють більше зелених робочих місць, ніж енергетика

Сектор торгівлі створює близько 2,5 тис. зелених робочих місць у громаді. Його роль у зеленому переході не слід недооцінювати. Головним чином у сфері торгівлі йдеться про керівників малих підприємств, технічних та торгових представників.

Енергетичний сектор та переробна промисловість є особливими магнітами зелених робочих місць

Енергетичний сектор створює близько 1,5 тис. зелених робочих місць, харчова промисловість (включно з виробництвом напоїв) – майже 800, металообробна – майже 500. Зважаючи на те, що пріоритетами громади є розвиток харчової, машинобудівної промисловості та зеленої енергетики, кількість зелених робочих місць у цих секторах зростатиме. Це вимагатиме додаткової кількості кваліфікованих кадрів.

Підприємства громади недостатньо розуміють, що таке екологічні товари та послуги

З'ясувалося, що серед представників підприємств (включно з комунальними) виникли труднощі із розумінням того, які товари і послуги є екологічними та чи їхнє підприємство виробляє такі товари (послуги). Навіть підприємства, які за визначенням виробляють такі товари чи надають послуги, не усвідомлюють свої ролі в економіці громади та потенціалу для зеленого переходу.

Відсутність знань про зелені товари та послуги, зелені робочі місця ускладнюватиме залучення такими підприємствами інвестицій, кредитних коштів та міжнародної технічної допомоги, спрямованих на кліматичні чи екологічні цілі.

Комунальні підприємства є важливими у сфері виробництва екологічних товарів та надання екологічних послуг, а їх роль у створенні зелених робочих місць зростатиме

Щонайменше чверть комунальних підприємств виробляють екологічні товари чи надають екологічні послуги. Переважна більшість з них вважає, що найближчим часом попит на їхню продукцію зростатиме, тому вони планують збільшити їх виробництво.

Значна частина існуючих зелених робочих місць, за нашими підрахунками, створена саме у комунальних підприємствах. Це стосується сфер тепlopостачання, водopостачання та каналізації, відходів, а також освіти, медицини, обслуговування будинків.

Зважаючи на те, що одним із стратегічних напрямків розвитку Вінницької МТГ є муніципальні інвестиції, роль комунальних підприємств у забезпеченні зеленого розвитку громади та, відповідно, зелених робочих місць зростатиме.

У професійному розрізі найбільше зелених робочих місць пов'язано із керівними професіями

Водночас значна кількість зелених робочих місць потребує професіоналів, фахівців та кваліфікованих робітників з інструментом. Поза державним сектором і керівними посадами, найбільш поширеними на зелених робочих місцях є професії правознавців, професіоналів з інформаційної та кібербезпеки, фахівців з геосистемного моніторингу довкілля, інженерів з метрології, технічних та торговельних представників, технічних фахівців у галузі науки та техніки, механіків та електриків, водопровідників, будівельників, контролерів матеріалів та якості, монтажників вентиляції (кондиціонування), керівників малих підприємств, двірників.

Наразі на ринку праці не спостерігається брак робочої сили, проте бракує фахівців для сфери екологічних товарів та послуг

Більшість комунальних підприємств наразі не відчують загальної нестачі кадрів, але наголошують, що у найближчі роки дефіцит працівників зростатиме. Разом з тим переважна більшість підприємств, які вказали, що виробляють екологічні товари (послуги), заявляють про брак фахівців, необхідних для виробництва таких товарів. Брак таких фахівців зростатиме у майбутньому.

Припинення війни, збереження та повернення кадрів під час і після війни, гідна праця, реформа освіти, посилення співпраці роботодавців та закладів освіти, державна та фінансова підтримка – ключові умови, що сприятимуть подоланню нестачі фахівців.

Освітній сектор наразі не може забезпечити підготовку фахівців за напрямками та рівнями підготовки, які необхідні для зелених робочих місць

Третина опитаних підприємств вважає, що наразі заклади освіти не готують фахівців, необхідних для виробництва екологічних товарів (послуг). Майже третина підприємств донавчає необхідних фахівців власними силами та надалі готова інвестувати у навчання власних кадрів.

У сфері вищої освіти в цілому кількість слухачів/випускників достатня, проте бракує підготовки за багатьма галузями, необхідними для підготовки спеціалістів для зелених робочих місць: природничі науки, механічна інженерія, електроніка. За багатьма спеціальностями (право, економіка тощо) потрібно включати в навчальні програми елементи (теми, дисципліни), пов'язані із зеленою економікою.

Професійно-технічна освіта у громаді не здатна забезпечити зелені робочі місця кваліфікованими робітниками

50% усіх здобувачів професійно-технічної освіти здобувають лише 4 професії: кухарі (20% усіх слухачів у цій сфері), перукарі (візажисти), слюсарі з ремонту автотранспорту та оператори комп'ютерів. Загальна кількість слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти складає лише 4,7 тис. осіб.

На відміну від вищої освіти, місцева (обласна) влада має безпосередній вплив на обсяг державного замовлення у сфері професійної (професійно-технічної) освіти через регіональне замовлення.

Досвід європейських країн свідчить про необхідність запровадження додаткових освітніх програм, курсів тощо для того, щоб дати слухачам сучасні навички, необхідні для виконання робіт у сфері зеленого розвитку і створення нових зелених робочих місць: менеджер у сфері відновлюваної енергетики, оператор вітроенергетичних установок, енергоаудитор, екодизайнер тощо.

Рекомендації

З огляду на отримані результати та висновки, ми рекомендуємо Вінницькій міській територіальній громаді:

- Враховувати, що досягнення цілей амбітного зеленого курсу громади супроводжуватиметься створенням нових зелених робочих місць, що вимагає постійних спостережень за цим сегментом ринку праці та його впливом на громаду, підприємства та людей (зокрема, шляхом налагодження алгоритмів співпраці та обміну даними з органами Державної служби статистики, Державної податкової служби, Пенсійного фонду України та Державної служби зайнятості, періодичних спостережень практики суб'єктів господарювання, спеціальних досліджень тощо).
- Розглянути доцільність розробки спеціальної програми розвитку зелених робочих місць у Вінницькій міській об'єднаній територіальній громаді (відповідно до прийнятого рішення від 26.04.2024 № 2244 "Про затвердження Програми розвитку малого та середнього підприємництва Вінницької міської територіальної громади на 2024–2026 роки", де в пункті 2.1 передбачено захід "Проведення дослідження стану і можливостей "зелених" робочих місць в економіці ВМТГ протягом 2024-2026 років").
- Ініціювати регулярний обмін досвідом (форум) з іншими територіальними громадами України щодо ролі зелених робочих місць у місцевому розвитку.
- Запровадити наскрізні програми підвищення кваліфікації у секторі державного управління, освіти та медицини з метою підвищення знань усіх працівників про сучасні тенденції у сфері зеленого переходу.
- Створити мережу зелених освітніх кластерів (створених на базі партнерств між комунальними підприємствами та закладами освіти, що знаходяться в громаді), як центрів передового досвіду з питань зелених кваліфікацій для нових робочих місць.
- Сприяти проведенню освітніх заходів (програм) для осіб, що займають керівні та фінансові посади у державному та приватному секторах, без участі яких неможливе впровадження зелених проєктів та ініціатив.
- Розробити місцеву стратегію забезпечення гендерної рівності на ринку зелених робочих місць, забезпечити підтримку навчання та залучення жінок до тих професій, де спостерігається значний дисбаланс із зайнятістю чоловіків та жінок.

Зелені робочі місця у Вінницькій міській територіальній громаді

- Проводити інформаційну роботу серед підприємств громади з метою підвищення їх обізнаності про екологічні товари та послуги, а також зелені робочі місця.
- Особливу увагу звернути на сектор малого та середнього підприємництва, підтримка якого може бути тісно пов'язана із створенням зелених робочих місць у невеликих кількостях.
- Використовувати існуючі важелі впливу громади на проектування об'єктів будівництва та їх капітального ремонту з метою інтеграції екологічних та кліматичних вимог (зокрема, енергоефективності, циркулярності, викидів парникових газів тощо), що збільшить кількість зелених робочих місць у секторі.
- Співпрацювати із обласною виконавчою владою для формування регіонального замовлення у сфері професійно-технічної освіти, відкриття нових спеціальностей, які б відповідали поточному та майбутньому попиту на робочу силу для зелених робочих місць.
- Заохочувати підприємства громади до участі в програмах дуальної освіти у всіх навчальних закладах громади (включно з закладами вищої освіти).

«Сприяння переорієнтації МСП на виробництво екологічних товарів та надання екологічних послуг, а також перехід на сталі практики ведення бізнесу, розглядається одним із заходів реалізації Зеленого курсу Вінниці.»

Європейський досвід свідчить, що такі стратегічні цілі призведуть до створення додаткових зелених робочих місць у багатьох сферах місцевої економіки.»

Зелений курс Вінниці

vmr.gov.ua

Більше досліджень

rac.org.ua